

Slotwoord Luc Stevens

Symposium 'praktische wijsheid' woensdag 20 november 2019

Gehoord de inleidingen en lezende de presentaties van de workshops kom ik tot de volgende overwegingen.

Praktische wijsheid als realiteit verwijst naar grote vraagstukken of opgaven of naar een wending in ons denken over onderwijs en opvoeding in onderwijs. Het verwijst naar handelen als primaire bestaansmodus van een mens, zoals geformuleerd door de evolutiebioloog Francesco Varela. Het in onze cultuur sinds Descartes zo dominante kennisprimaat maakt ruimte voor de handelings- en ervaringswereld van een mens. Hiermee is tevens de gehele mens gegeven, niet alleen zijn cognitieve functies.

Deze veronderstelling volgend is praktische wijsheid niet een competentie die je hebt, maar eerder een kwaliteit van zijn, van wie je bent. Het is het verschil tussen *ethical know how* en *know what* (Varela). Dit heeft belangrijke implicaties voor opleiding en begeleiding van professionals in onderwijs en zorg. Het is de ervaring die je bij die kwaliteit brengt, niet beslist je studie. Het gaat om persoonlijke ontwikkeling in opleiding en begeleiding, minder om de vakken of technieken. Voor de persoonlijke ontwikkeling van de student zou meer ruimte moeten kunnen komen.

In het bijzonder voor het onderwijsveld tenslotte: het belang van *telos*, de doelstelling, weten waar je naar toe wil, het waartoe. In dit geval de vraag wat wij in onderwijs willen bereiken, behalve de leerdoelen? De pedagogische dimensie vraagt om een heldere oriëntatie, terug te vinden in de momenten van praktische wijsheid in klas, school en opleiding.

De realisering van deze drie proposities vraagt om loslaten van de geldende gewoonten en hun veronderstellingen, vraagt om soevereiniteit en moed. Dat is het wat ik u allen toewens. Dank u wel.

Luc Stevens